

Гоце Коларовски активно способствовав взаємним контактам македонських і українських композиторів і виконавців. По його ініціативі в Македонії в 90-х роках минулого століття був організований концерт із творів сучасних українських композиторів, а українські виконавчі колективи виступили на провідних музичних фестивалях країни: хор "Глорія" – на фестивалі "Дні македонської музики", а ансамбль "Рикошет" – на фестивалі "Охридське літо". Музика Гоце Коларовски неодноразово звучала в Україні на міжнародному музичному фестивалі "Київ Музик Фест", Міжнародному форумі музики молодих, "Музичних прем'єрах сезону" і др. в виконанні провідних українських музикантів.

Мукачівський державний університет
Кафедра музичного мистецтва

*Короленко Олена Олександрівна,
старший викладач*

ДВА СКРИПКОВІ КОНЦЕРТИ ЗАКАРПАТСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

Скрипковий концерт виник в добу бароко і донині є одним з найпопулярніших жанрів, випробуваних часом. Як один з найбільш виразних та містких, цей жанр невпинно привертає увагу сучасних композиторів, які відходять від традиційних образів та усталеної структури. Якісні зміни відбуваються у композиторській техніці, використовується наскрізний розвиток симфонізму і як результат формується жанр нового типу. Не залишились осторонь цих процесів і митці, які представляють закарпатську професійну композиторську школу. Скрипкові Концерти пишуть Іштван Мартон та Віктор Телічко.

За традицією жанру, Концерт для скрипки з оркестром І. Мартона (1984) складає тричастинний цикл з драматичним, багатим на образні контрасти Allegro першої частини, "Колисковою" другої та жанровим фіналом. Оригінальна драматургія першої частини (d-moll) свідчить про пошуки композитором нових структурних рішень, бажання відійти від традиційних виразних комплексів та створення власної своєрідної музичної мови. Композиційною основою першої частини циклу є три тематичні пласти:

- перший: напружений, активний, дещо "войовничий" марш, який передано автором через складну гармонічну мову (нетерцові утворення, гострі секундові сполучення, секвенційні ланки, що рухаються від хроматично змінених ступенів), метроритмічну мінливість, синкопи, гостру інтерваліку теми, несподівано різкі темброві вирішення звучання оркестру;
- другий — Andante, де щира лірична сповідь скрипаля виростає з тихого секундового гойдання, а її експресивне, безперервне розгортання приводить до схвильованого оркестрового проведення тематичного матеріалу і є виразним образним контрастом до першої теми та завдяки гуцульському ладові та мелізматичі, типовій для народної музики має визначену національну приналежність.

- третій тематичний пласт — танцювальна коломийка з добре відчутною складочисловою формулою коломийки, завуальованою дрібними репетиціями та прикрасами. В подальшому викладі для імітування “гри троїстих музик” до ансамблю “залучено” сопілку (флейта, флейта piccolo), скрипку, басолю (партії віолончелей та контрабасів) також використовуються віртуозні прийоми солюючої скрипки. Особливого ладового просвітлення надає нова тональність - G-dur. Багатство настроєвих і жанрових контрастів компенсує відсутність розробки та традиційної каденції соліста і не применшує відчуття розвитковості та масштабності частини.

Друга частина - “Колискова” (Largo, B-dur). Це мініатюра в пастельних тонах, побудована на одній ліричній темі з вираженим гуцульським колоритом (форшлаги, тріольні оспівування основних тонів, опорність на I та V ступені ладу). Автор використовує просту тричастинну форму з варіантною серединою та динамічною репризою та прозору оркестровку без мідних інструментів.

Третя частина циклу починається attacca (Allegro ma non troppo, D-dur) і являє собою святкове рондо, де рефреном є стрімкий танок середній розділ якого імітує дівочий вихід (соло і контрапункт дерев'яних духових) та двох епізодів: темпераментного Allegretto з відчутним угорським впливом та імпровізаційно-картинного Lento з цікавим тембровим вирішенням (бурдон, трембітові кличі у валторні, награвання скрипки і кларнета та ін.). Завершує цикл стрімка урочиста кода на матеріалі рефрену.

Європейська інструментальна музика XX століття тяжіє до суб'єктивного типу емоцій, відчуття музичного процесу як глибокого роздуму та медитативності, до образної та інтонаційної експресії в тематизмі. Скрипковий концерт, написаний Віктором Теличко у 1993 р. є близьким до цих проявів. Інтелектуальне самозаглиблення в цій партитурі співіснує із спалахами гострого драматизму, психологічно насичені епізоди змінюють лірико-споглядальні. Найбільш вагомий аналіз цього твору опублікований у монографії професора Львівської національної музичної академії ім. М. В.Лисенка В.І.Заранського „Український скрипковий концерт”.

Автор обирає одночастинну форму вільної побудови і надає перевагу монотематизму. Музична тканина постає як безупинний наскрізний процес інтонаційних змін тематичного матеріалу. Звідси відчуття єдності, природності розвитку. Стриманість розгортання сприяє підкресленню деталей музичної тканини. З перших тактів приглушене звучання басових партій, встановлює дещо тьмянний колорит. Мужньо-стриману тему низьких струнних підхоплює скрипка в низькому регістрі, звучанням нагадуючи глибокий тембр альта. Тема за своєю широтою є типово лірико-епічною. Експозиція концерту сприймається як величний вступ майбутньої інструментальної драми.

Головний мелодичний голос, який позначений поступневим, плавним рухом, але зі зламаною інтервалікою та інтонаціями зітхання поступово підхоплюється оркестром. Драматургічне значення експозиції полягає в тому, що закладена в ній хвилеподібність розвитку надалі виявляється на більш масштабному рівні (наростання і спади емоційної напруги). Автор використовує варіантно-варіаційні прийоми оновлення музичної тканини при збереженні

основних інтонаційних зерен та типу фактури.

Драматургія Скрипкового концерту В.Теличко побудована на чергуванні фаз внутрішнього зосередження та імпульсивної енергії (відповідно повільних та швидких). Кожна з цих фаз завершується кульмінацією і таким чином формується відчуття поділу цілого на розділи.

Перша кульмінація призводить до цілковитого розпаду тематизму. Друга кульмінація звучить як патетичне проголошення авторського кредо. Третя відіграє роль грандіозного предикту. З кожною новою драматичною вершиною зростає напруженість інтонування, що ставить перед солістом високі вимоги до майстерності в кантілені та інструментальному речитативі.

Епізод *Rubato* містить жанрове і темпове перетворення інтонаційного першоджерела. Епічна розспівність змінюється на холодну моторику соло і різкі короткі акорди оркестру.

Яскравість контрастів, фазова драматургія компенсують відсутність традиційної розробки як самостійного розділу. Можна прослідкувати елементи розробковості, що концентрується в швидких фазах Концерту, де яскравий індивідуальний тематизм солюючої скрипки поступово зливається з загальним звучанням оркестрового *Tutti*.

Каденція є складною в технічному плані, мелодична лінія позначена великими гострими стрибками, виписана подвійними нотами та акордами *arco* і *pizzicato*.

В кодї (*Meno mosso*) композитор вводить слухача в стан просвітлення і надії. Повертається широта звучання і вже без вируючих подій поступово в діалогах соліста і окремих оркестрових голосів все розчиняється в тиші.

Прозорість, широке дихання оркестру досягається використанням лінійності письма та широкій віддаленості регістрів, унісонів та прийомів *con sordino* у мідних.

На початку твору переважає монотембровий принцип викладу, а починаючи з першої кульмінаційної вершини і надалі автор намагається вичленити самостійні голоси в оркестрі. Так з'являються яскраві лаконічні репліки валторни, фагота, гобоя, флейти, поряд з солюючою скрипкою.

Композиція і драматургія Скрипкового концерту В.Теличко детально продумана і переконує органічністю, відчуттям внутрішнього інтонаційного зв'язку і як результат, цілісністю форми.

За думкою В.Задерацького "жанр концерту слугує композиторам своєрідним "полем пошуку", випробовуванням нових прийомів та формально-логічних принципів. Два концерти закарпатських митців — свідчать про саме такі пошуки і є важливими віхами мистецької еволюції їх авторів.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>